

Marija Gromovaⁱ

Glagolske naslonke v naslonskem nizu v slovenskih narečjih

Članek obravnava štiri pojave slovenskega narečnega besednega reda. Dva izmed njih sta arhaična – naslonka *bi* in sedanjiške oblike glagola *biti* na koncu naslonskega niza. Druga dva pa bolj dosledno kot sodobna knjižna sloveščina izkazujeta skupno južnoslovansko težnjo po dviganju glagolskih naslonk na začetek niza: to sta 3. os. ed. sedanjika in prihodnjiške oblike glagola *biti* na začetku niza. Analizirani so zapisi spontanega narečnega govora v skupnem obsegu 2505 strani iz 107 znanstvenih del in skladenjsko zanesljivih poljudnoznanstvenih knjig iz zbirke *Glasovi*, zapisanih po pripovedi naravnih govorcev posameznih narečij. Merila za izbor narečnega gradiva so potrjena skladenjska prvotnost/avtentičnost (tj. odsotnost približevanja knjižnemu jeziku), prozaičnost besedila in njegova dostopnost. Zaradi tega je gostota gradiva neenakomerna.

Ključne besede: naslonke, besedni red, naslonski niz, slovenska narečja, narečna skladnja

Verb clitics in clitic clusters in Slovenian dialects

The article deals with four phenomena of Slovenian dialect word order. Two of them are archaic – the clitic *bi* and the present forms of the verb *biti* at the end of clitic clusters. Two other phenomena more consistently than the modern standard Slovenian language reflect the common South Slavic verb clitics' tendency to climb to the left border of the cluster. These are the Praes.3Sg and Fut forms of the verb *biti* at the beginning of the cluster.

Records of spontaneous dialect speech in a total range of 2,505 pages from 107 scientific works and syntactically reliable books of the *Glasovi* collection are analyzed. Each one of the four phenomena is illustrated with a

ⁱ Московский государственный университет имени М. В. Ломоносова; marija.gromova@list.ru; <https://orcid.org/0000-0001-6081-7520>

map. The maps contain 288 points that cover 452 settlements of the Slovene language space, ie. Slovenia and Slovenians abroad in all neighboring countries. The criteria for the selection of dialect material are confirmed syntactic correctness (ie. absence of a “literary” adaptation), prose nature of the text and its accessibility. Because of this density of the material is uneven. As can be seen from the maps, both archaic phenomena are most preserved in the Littoral dialects, but their areas do not match. Although it would seem logical that innovative and archaic phenomena should not appear in the same territory, a complex combination of factors leads to the fact that both innovative and both archaic phenomena are found in the same points in the south of the Inner Carniolan dialect.

Keywords: clitics, word order, clitic cluster, Slovenian dialects, dialect syntax

1 Naslonski niz v sodobni knjižni slovenščini

Prispevek obravnava položaj glagolskih naslonk v naslonskem nizu v sodobnih slovenskih narečjih v primerjavi z njihovim položajem, normiranim v sodobni knjižni slovenščini. Tabela naslonskega niza v sodobni knjižni slovenščini (prim. tabelo 1) je krajša od tabele, ki jo Jože Toporišič podaja v svoji *Slovenski slovnici* (Toporišič 2000: 671). Vsebuje le t. i. *stavčne naslonke* (angl. *special clitics*), tj. glagolske in zaimenske. Ne vsebuje pa členkov *naj*, *ne*, *še*, *že*, *pa* ter veznika *da*, ki spadajo med t. i. *preproste naslonke* (angl. *simple clitics*) (Franks 1998: 3) in za katere veljajo drugačna pravila, zaradi česar jih je treba obravnavati posebej.

1			2	3	4	5	6	7		
glagol <i>biti</i> (praes.)			povratni zaimsek		osebni zaimki			glagol <i>biti</i> (fut.)		
sg.	du.	pl.	dat.	acc.	dat.	acc.	gen.	sg.	du.	pl.
<i>sem</i>	<i>sva</i>	<i>smo</i>	<i>si</i>	<i>se</i>	<i>mi</i>	<i>me</i>	<i>me</i>	<i>bom</i>	<i>bova</i>	<i>bomo</i>
<i>si</i>	<i>sta</i>	<i>ste</i>			<i>ti</i>	<i>te</i>	<i>te</i>	<i>boš</i>	<i>bosta</i>	<i>boste</i>
	<i>sta</i>	<i>so</i>			<i>mu</i>	<i>ga /</i>	<i>ga /</i>	<i>bo</i>	<i>bosta</i>	<i>bodo /</i>
glagol <i>biti</i> (conj.)					<i>/ji</i>	<i>jo</i>	<i>je</i>	glagol <i>biti</i> (praes. 3. sg.)		
					<i>nama</i>	<i>naju</i>	<i>naju</i>			
<i>bi</i>			<i>vama</i>	<i>vaju</i>	<i>ju</i>	<i>je</i>				
			<i>jima</i>	<i>ju</i>	<i>ju</i>					
			<i>nam</i>	<i>nas</i>	<i>nas</i>					
			<i>vam</i>	<i>vas</i>	<i>vas</i>					
			<i>jim</i>	<i>jih</i>	<i>jih</i>					

Tabela 1: Naslonski niz v sodobni knjižni slovenščini

Na začetku niza stojijo glagolske naslonke, torej sedanjiške oblike glagola *biti* z izjemo oblike tretje osebe ednine *je* in pogojniška naslonka *bi*, enaka za vse oblike pogojnika (za razliko recimo od srbščine). Na koncu niza, po zaimenskih naslonkah, pa so spet glagolske naslonke, ampak že druge – prihodnjiške oblike glagola *biti* in tretja oseba ednine sedanjika. Če na to gledamo kot na sistem, je očitno, da je v slovenskem knjižnem jeziku kodificirana prehodna stopnja nekega procesa premikanja naslonk. Katerega procesa pa?

Za arhaični slovanski naslonski niz, ki se pojavlja v jezikovnih spomenikih stare crkvene slovanščine (Vajan 2007: 410–411), stare ruščine in stare srbščine (Zaliznjak 2008: 28), je značilno, da se vse glagolske naslonke pojavljajo za zaimenskimi, tj. na koncu naslonskega niza. To je posledica dejstva, da so se oblike glagola *biti* kot nove naslonke pridružile nizu z desne strani. Vendar glagolske naslonke postopoma silijo naprej v levo, tj. na začetek naslonskega niza. Ta težnja se pojavlja v vseh južnoslovanskih jezikih.

V sodobni knjižni slovenščini je kodificirana vmesna stopnja tega procesa, na kateri se je uspelo premakniti pogojniški naslonki *bi* in vsem oblikam sedanjika glagola *biti* z izjemo oblike 3. osebe ednine. Stava teh naslonk na začetku niza je namreč značilna že za veliko večino gradiva knjižne slovenščine 16. stoletja (Jelovšek 2024: 34). Vendar pa je v sodobnih

slovenskih narečjih mogoče opaziti še druge stopnje – od bolj arhaičnih do bolj inovativnih.

Članek obravnava štiri pojave slovenskega narečnega besednega reda, natančneje zaporedja naslonk v naslonskem nizu. Dva izmed njih sta arhaična – *bi* in sedanjiške oblike glagola *biti* na koncu niza. Druga dva pa bolj dosledno kot sodobna knjižna sloveščina odražata skupno južnoslovansko težnjo po premikanju glagolskih naslonk na začetek niza: to sta 3. os. ed. sedanjika in prihodnjiške oblike glagola *biti* na začetku niza.

2 Analizirano narečno gradivo

Za pričujočo raziskavo so bili analizirani zapisi spontanega narečnega govora v skupnem obsegu 2505 strani iz 107 znanstvenih del (monografije, disertacije in članki slovenskih dialektologov, seminarske in diplomske naloge študentov slovenščine na Univerzi v Ljubljani,¹ in Univerzi v Mariboru kot tudi drugače pridobljeno gradivo) ter knjig poljudnoznanstvene zbirke *Glasovi*, ki so jih sestavili naravni govorci posameznih narečij in katerih narečno skladenjsko avtentičnost, tj. nepribliževanje stanju v knjižnem jezku, so potrdili slovenski jezikoslovci. Seznam virov je prevelik, da bi bil lahko naveden v celoti.²

Vsak obravnavan pojav je ponazorjen z jezikovno karto (za podlago je bila uporabljena narečna karta *Slovenskega lingvističnega atlasa*). Karte vsebujejo 288 točk, ki pokrivajo 452 naselij slovenskega jezikovnega prostora, tj. Slovenije in slovenskega zamejstva v vseh štirih sosednjih državah (tj. v Avstriji, Italiji, na Madžarskem in Hrvaškem). Tretjina naselij je bila združena, da bi se karte lažje brale. Pri izdelavi kart so za izbor narečnega

¹ Za posredovanje virov se zahvaljujem prof. dr. Veri Smole s Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani.

² Primeri narečnega govora so podani v obliki, kakršna se pojavja v citiranem viru. Avtorji znanstvenih virov običajno uporabljajo mednarodno fonetično transkripcijo in pisavo ZRCola, ki jo je na Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU razvil dr. Peter Weiss. Avtorji poljudnoznanstvenih publikacij pa uporabljajo različne poenostavljene transkripcije. Ker je pričujoča raziskava posvečena skladnji in ne glasoslovju, je gradivo v poenostavljeni transkripciji enako dragoceno in informativno kakor tisto v fonetični transkripciji. V nadaljevanju posebnosti transkripcije posameznih primerov ne bodo obravnavani.

gradiva bili merilo potrjena narečna skladijska avtentičnost, tj. nepribliževanje stanju v knjižnem jezku, prozaičnost besedila in njegova dostopnost. Zaradi tega je gostota gradiva zelo neenakomerna.

3 Prihodnjiške naslonke na začetku naslonskega niza

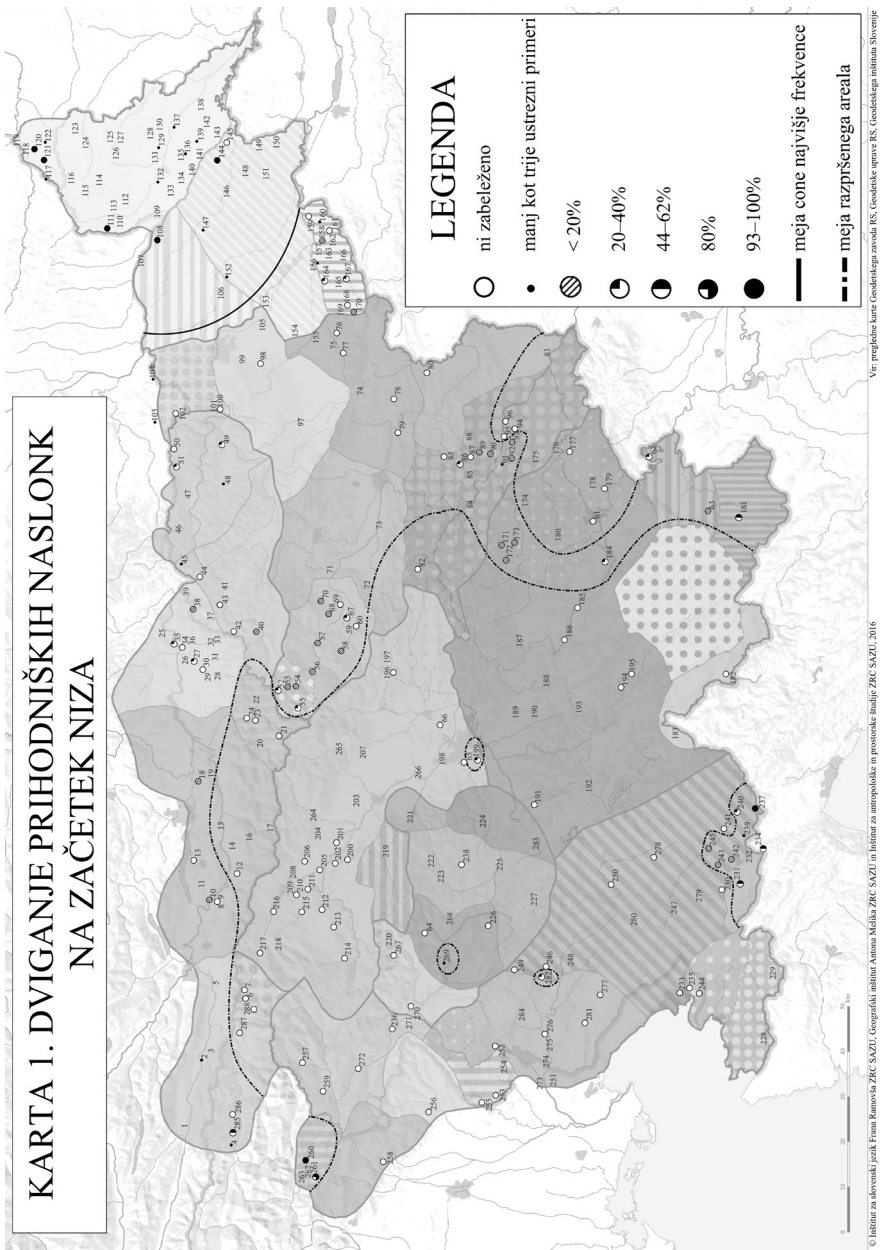
Prihodnjiške naslonke, ki so nastale iz polnih naglašanih oblik *bodem*, *bodeš*, *bode* itd., so gledano zgodovinsko najnovejše stavčne naslonke v slovenskem jeziku in zato seveda zasedajo zadnje mesto v naslonskem nizu, kar kodificira tudi Toporišičeva normativna *Slovenska slovnica*.

Pred več kot 130 leti je Matija Murko omenil dviganje prihodnjiških naslonk na začetek niza kot izrazito vzhodnoslovensko značilnost in ga je pojasnil s prozodičnimi razlogi (Murko 1891: 42–43). Medtem ko so prihodnjiške naslonke v osrednjeslovenskih narečjih izgubile drugi zlog (3. os. ed. *bode* > *bo*), so v vzhodnih narečjih izgubile prvi zlog (3. os. ed. *dä*). Nekatere so se tako reducirale, da so popolnoma izgubile vokalni element (1. os. ed. *'n*). Zaradi te prozodične »lahkotnosti« so se razmeroma zgodaj dvignile na začetek niza.

V letih 2013–2015 sem opazila dviganje prihodnjiške naslonke na začetek niza v knjižnopogovornem in splošnopogovornem jeziku govorcev ljubljanske mestne govorice ter koroških, primorskih, dolenjskih in panonskih narečij:

- *Bom se pozanimala.*
- *Zakaj bo ti vrnil denar, a sposodila mu si?*
- *Govoril bom počasneje, da bomo se razumeli.*
- *Ne, smo na Donavi, ko bomo se priključili Savi, bom povedala.*
- *Mojca bo me ubila, če ne pridem!*

Kot je razvidno iz navedenih primerov, niso dvignjene le »lahke« vzhodnoslovenske prihodnjiške oblike, temveč tudi v knjižnem jeziku kodificirane oblike, ki se uporabljajo v večini slovenskih narečij (*bom*, *bo*, *bomo*). To pomeni, da je razlaga dviganja prihodnjiških naslonk zgolj s fonetičnimi razlogi neprepričljiva.



Karta 1: Dviganje prihodnjiških naslonk na začetek naslonskega niza

Dviganje prihodnjiških naslonk v slovenščini opazimo že sredi 18. stoletja. V *Duhovni brambi* v 2 od 7 primerov naslonskega niza, ki vsebuje prihodnjiško in zaimensko naslonko, prihodnjiška stoji na začetku niza: *teda bo te bueg usiga mogozhni, ker te je po svoimi oblizhji ftuerou obuavrou ... bueg Sin te bo odrieshou od usah navarnostih inu S Duh boshji bo te potroshtou* (Duhovna bramba 1800: 78).

Na karti 1 je videti velik razpršen areal, ki zajema vsa severovzhodna slovenska narečja in klinasto vdira v dolensko narečje. Žarišče pojava (ločeno s polno črto) je na vzhodu slovenskega narečnega območja – v treh narečjih panonske skupine, kjer je pogostost dviganja prihodnjiških naslonk 92–100 %: *Bon gā 'sāmō 'tāk zā'tākno, pā 'tūdī bō* (Cven, spodnjeprl.). Bolj kot se gre proti zahodu, nižja je frekvenca dviganja dotična naslonke. V haloškem narečju panonske in severnopohorsko-remšniškem narečju koroške narečne skupine se prihodnjiške naslonke dvigajo na začetek niza le v 29 % vseh kontekstov.

Pogostnost se močno poveča na zahodni meji slovenskega jezikovnega prostora – v ziljskem narečju koroške in rezjanskem narečju primorske narečne skupine, ki sta se najpozneje do konca srednjega veka razvijali skupaj. Vidi se, da je njuno nekdanje vzporedno spreminjanje mogoče opaziti tudi na skladijski ravni. Na jugozahodu se je medtem samostojno izoblikoval stranski areal, kjer se splošnoslovenske prihodnjiške oblike glagola *biti* dvignejo na začetek niza pod vplivom vzporedno obstoječih naslonskih oblik kontinuanta praslovanskega glagola **xьtěti* 'hoteti'.

Poleg tega so še trije točkovni areali v gorenjskem delu Ljubljane, v cerkljanskem in notranjskem narečju. Kot je razbrati, se v vseh treh velikih arealih pojavljajo povsem različni dejavniki dviganja tega tipa naslonk, in sicer prozodični na vzhodu, vpliv furlanščine na zahodu in nalika na jugozahodu. Širi pa se le največji, vzhodni.

4 Sedanjiška naslonka 3. os. ed. na začetku naslonskega niza

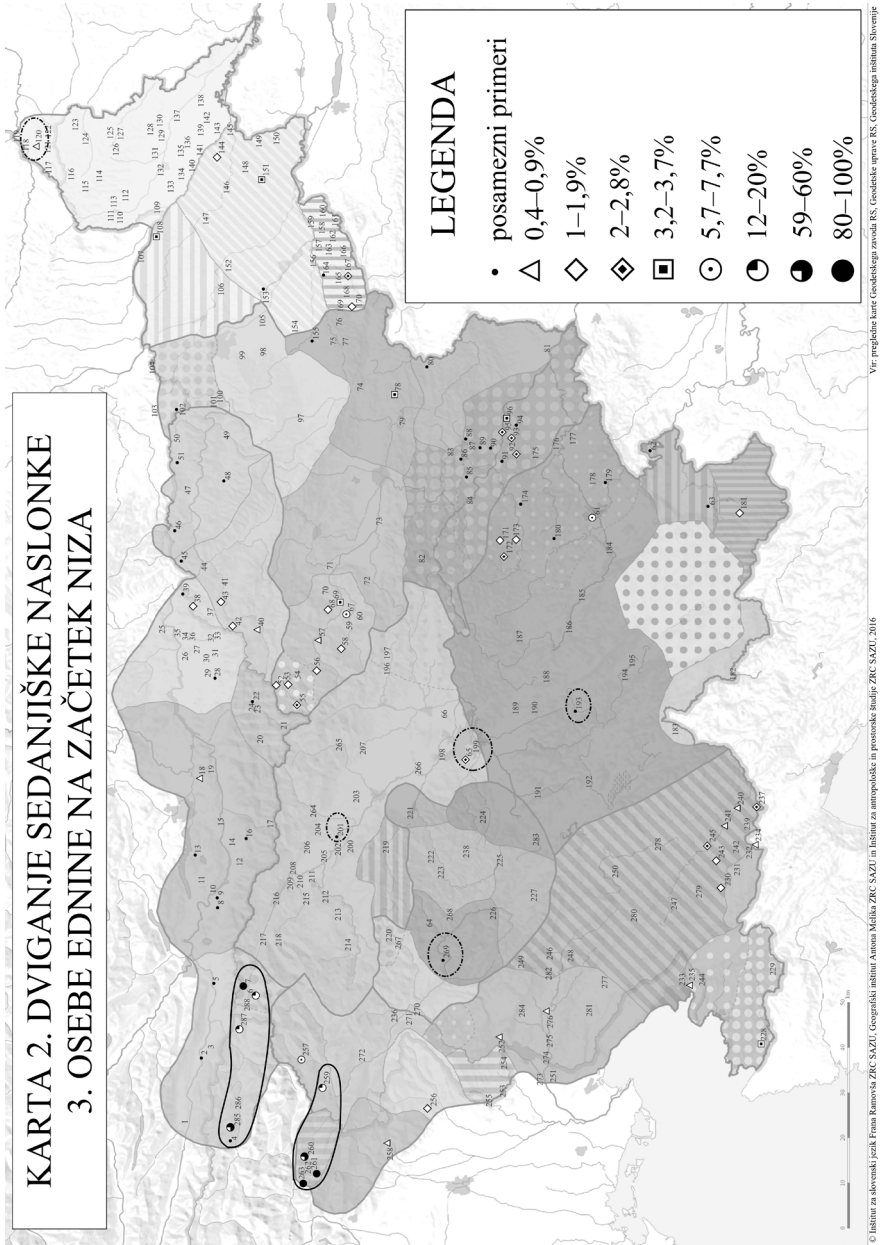
Sporadično dviganje sedanjiške naslonke 3. os. ed. na začetek niza uresničuje isto težnjo po izravnavanju niza in pojavljajo vseh glagolskih naslonk pred zaimenskimi. Ta proces traja že precej dolgo. V knjižni

slovenščini 16. stoletja je najbolj izrazita stava naslonke 3. os. ed. sed. pri Dalmatinu: *je jo; je ga; je jih* (Jelovšek 2024: 35). V poznejših časih je precej pogosta v koroških bukovniških spomenikih *Duhovna bramba* in *Kolomonov žegen*:

- *inu papash Leo je jo* svoimu bratru posvou (Duhovna bramba 1800: 90);
- ... *da je se zhries 20 shkofou inu tah vishah na kugi umeruo* (Duhovna bramba 1800: 23–24);
- ... *da je se moje oblizhje vse resbiva* (Kolomonov žegen 1800: 81).

Matija Murko navaja primere tega pojava iz koroških in rovtarskih narečij: kor. *de je mu dal, de je ga vidil*, rovt. *se j mu že wadtorȳa glawa prwč* (Murko 1892: 77). Danila Zuljan Kumar navaja tudi primere iz dolenjskih in primorskih narečij (Zuljan Kumar 2019: 62–63), čeprav v svojih razpravah zoži pojav do »zaimenske dajalniške naslonske oblike za naslonko glagola *biti*«, pri čemer sklepa, da »gre za značilnost govorenega slovenskega (narečnega) jezika na splošno« (Zuljan Kumar 2022: 59). Čeprav primere dviganja sedanjiške naslonke 3. os. ed. na začetek niza najdemo skoraj v vseh slovenskih narečjih, nizka pogostnost tega pojava ne dopušča govoriti o sistemskosti.

Kot se vidi na karti 2, sta na severozahodu slovenskega narečnega prostora dva majhna strnjena areala z visoko frekvenco tega pojava. Prvi v koroški narečni skupini obsega ziljsko narečje v Kanalski dolini in njegovo *kranjskogorsko* podnarečje. Drugi areal vsebuje rezijansko narečje in najbližjo točko sosednjega obsoškega narečja. Tako visoka frekvenca dviganja naslonke 3. os. ed. sed. na začetek niza združuje ziljsko narečje z rezijanskimi govori, ki so bili prvotno tudi del koroške narečne ploskve in so najbolj sorodni z ziljskimi govori (Smole 2004: 27). Ta pojav sem leta 2014 opazila tudi v knjižnem govoru rojene govorke rezijanskega narečja: *Zakaj je me preklcala; Ma kdo je nas naučil? Vi ste nas naučili*. V ostalih točkah z zadostnim številom ustreznih primerov se odstotek dviganja naslonke 3. os. ed. sed. giblje v območju 0,4–7,7 %. Zanimivo je, da je v najvzhodnejšem narečju – prekmurskem – pojav opažen le v Porabju na Madžarskem.



Karta 2: Dviganje sedanjiške naslonke 3. osebe ednine na začetek niza

5 Sedanjiške naslonke (razen 3. os. ed. sed.) na koncu naslonskega niza

Sodobni južnoslovanski jeziki izkazujejo dokončani proces dvigovanja vseh naslonskih oblik sedanjika kontinuanta glagola **byti* 'biti' na začetek niza. Na svojem prvotnem mestu na koncu niza ostane samo oblika 3. os. ed. (v narečjih se sporadično in nesistematično dviga), v makedonščini pa tudi 3. os. mn. Arhaični položaj sedanjiških naslonk (razen 3. os. ed.) na koncu niza sem le enkrat opazila v knjižnopogovornem jeziku rojene govorke prleškega narečja: *Zakaj bo ti vrnil denar, a sposodila mu si?*

Odsotnost splošnoslovenskega dvigovanja na začetek niza teh naslonk je izrazita značilnost predvsem primorskih narečij, kot je videti na karti 3. Razpršeni areal tega pojava obsega tersko, notranjsko, kraško in briško narečje primorske ter pokriva cerkljansko narečje sosednje rovtarske narečne skupine: *Mama'mi:ja, r'ja:vo, 'li:əpo ə-je 'mi:slu, də ɣa prə'da: zə 'di:ərkə, zə 'kə:ĩšne 'ta:kə rə'či:, 'sa:mo mu smo fə'de:rbəli 'no:ɣə* (Števerjan v Brdih, briško). Pojav je najpogostejši v najzahodnejšem delu te skupine – v terskem narečju. Na vzhodu slovenskega jezikovnega prostora najdemo tri oddaljene mikroareale, kjer je pojav opažen sporadično – v prleškem narečju panonske narečne skupine ter v sevniško-krškem podnarečju posavskega narečja in kozjaškem podnarečju južnopohorskega narečja štajerske narečne skupine.

6 Naslonka *bi* na koncu naslonskega niza

Mlada pogojniška naslonka *bi*, ki je nastala iz oblike 3. os. ed. aorista glagola **byti* (Zaliznjak 2008: 32–33), se je sprva pridružila koncu naslonskega niza, potem pa je šla po isti poti kot sedanjiške naslonke – iz konca niza v njegov začetek, kjer je kodificirana. V *Brižinskih spomenikih* (9.–10. st.) naslonko *bi* najdemo v prvotnem položaju na koncu naslonskega niza: *ili efe mi ze tomu·chotelo · emufe mi bi ne doztalo · choteti* (Bernik idr. 2004: I., 15–16). V *Nouvem zákonu* (1771) Štefana Küzmiča pa vidimo že sodobno stavo naslonke *bi* v nizu:³ *...i skrita je bila od nyih, da bi jo ne razmili* (Luka 9: 45). Arhaični položaj naslonke *bi* na koncu niza sem le enkrat opazila v knjižnopogovornem jeziku rojene govorke enega izmed koroških

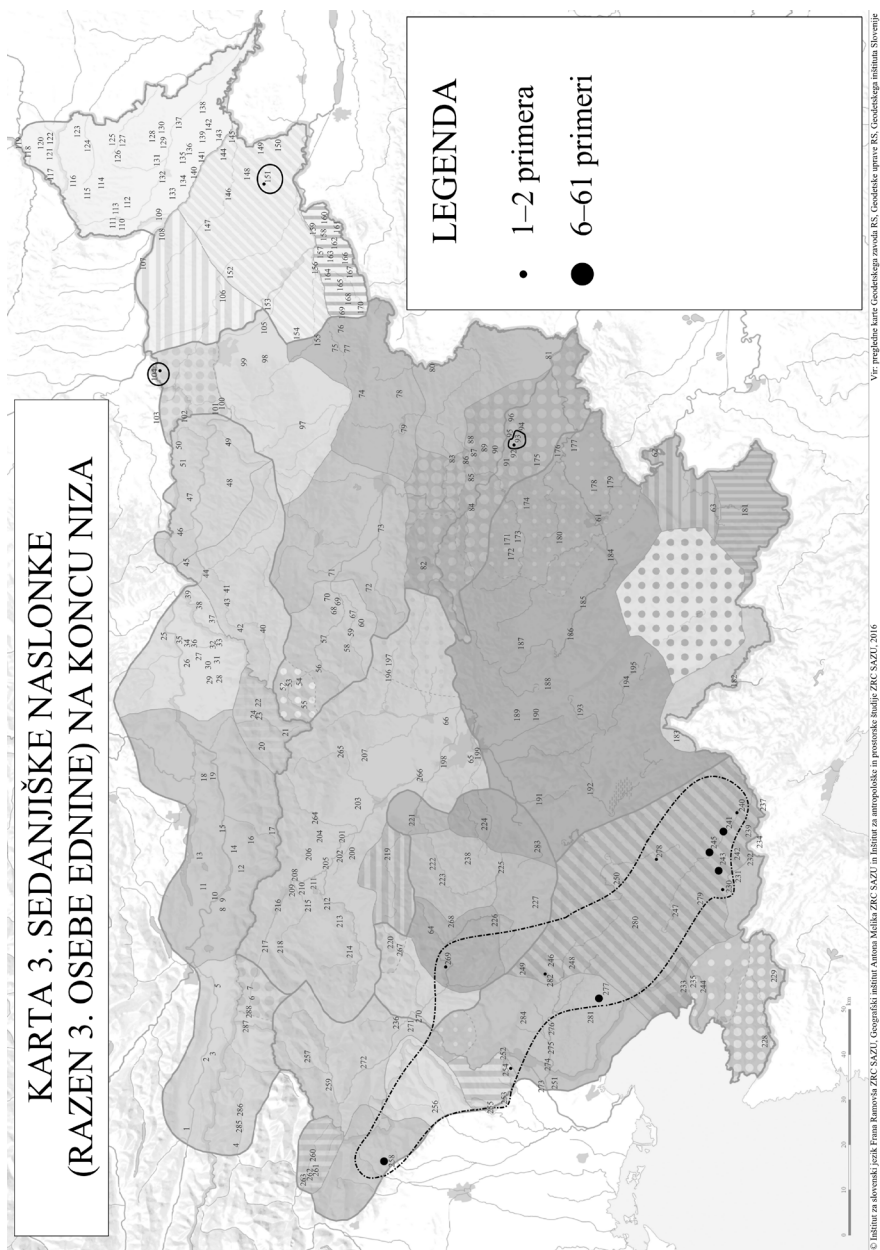
³ Ne govorim zdaj o vzorcu zanikanja. O njem gl. Gromova (2023).

narečij: *Pravzaprav, predvsem za to, da se bi otrok šolal v dvojezičnem okolju*. V večjem delu slovenskega narečnega prostora se je naslonka *bi* skoraj povsod dvignila na začetek naslonskega niza. Vendar pa na karti 4 tu in tam po narečjih opazimo otoke, kjer njeni arhaični položaj na koncu niza, za zaimeniskimi naslonkami, predstavlja od 3 do 100 % vseh primerov (gl. karto 4).

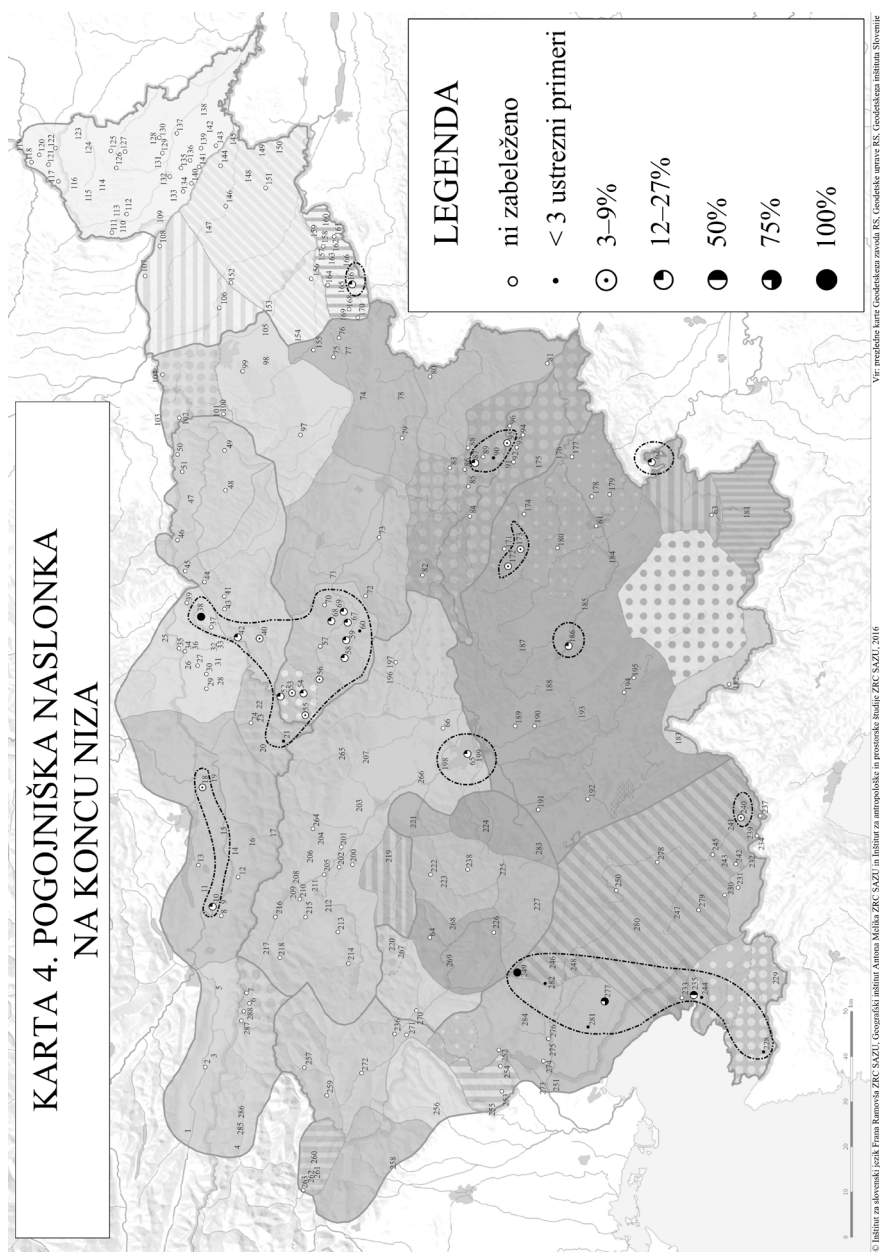
Arhaični položaj *bi* na koncu niza je najpogostejši v primorski narečni skupini. Primorski areal pokriva istrsko, deloma kraško in notranjsko narečje: *Če 'ne: nam bi u'zięu še 'ti:stu, 'ta: xu'di:č!* (Skrilje, notranjsko). Drugi, razpršeni areal na meji koroške in štajerske narečne skupine vsebuje zgornjesavinjsko narečje s solčavskim podnarečjem in njemu najbližjo točko obirskega narečja koroške narečne skupine; areal se klinasto razteza v mežiško in podjunsko narečje koroške narečne skupine. Številni posamezni mikroareali, pogostnost pojava v katerih ne presega 27 %, so v rožanskem narečju koroške narečne skupine, v sevniško-krškem govoru posavskega narečja štajerske narečne skupine; v dolenskem narečju, njegovem vzhodnodolenskem podnarečju in v severnobelokranjskem narečju dolenske narečne skupine; na jugu notranskega narečja primorske narečne skupine; v ljubljanskem mestnem govoru; v haloškem narečju panonske narečne skupine. Primerov arhaičnega položaja naslonke *bi* v panonskih narečjih skoraj ni, ker je tam žarišče dviganja prihodnjiških naslonk. Edina izjema je haloški mikroareal z enim samim primerom, a haloško narečje ni del imenovanega žarišča (gl. karto 1): *Kô se bi lehko, – prè, – midva poleg vas pelôla?* (Zgornje Gruškovje). Najverjetneje bi analiza obsežnejšega gradiva iz osrednjeslovenskih in rovtarskih narečij pripomogla k odkrivanju drugih arealov arhaičnega položaja pogojniške naslonke ali povečanju obstoječih.

7 Zaključek

Iz analize narečnega gradiva je razvidno, da sta oba arhaična pojava najbolj ohranjena v primorskih narečjih, vendar se njuna primorska areala ne ujemata. Čeprav bi se zdelo logično, da se inovativni in arhaični pojavi besednega reda ne bi smeli pojavljati na istem prostoru, je kompleksna kombinacija dejavnikov privedla do tega, da v istih točkah na jugu notranskega narečja najdemo tako obe inovaciji kot oba arhaična pojava.



Karta 3: Sedanjiške naslonke (razen 3. osebe ednine) na koncu niza



Karta 4: Pogojniška naslonka na koncu niza

Viri

Bernik, F., Grdina, I. in Zor, J. (2004). *Bržižinski spomeniki = Monumenta Frisingensia* (3., dopolnjena izd.). Založba ZRC, ZRC SAZU.

Duhovna bramba (1800). *Duhouna branua: k' troshtenji usah teh, kiri na vodi, inu semli raishajo...: prad duhounah – inu shuotnah nauarnostah sakobart per sabe nossiti: u' katirei so mozni shegni inu shebranje, katiri so od sama Boga osnanuani, od te Zirkle, inu s. s. ozhetou storjeni, inu od papa-sha Urbana VIII. unkadani, skus s. Kolmana poterdnjeni bli.* <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-FMTPKQA>

Kolomonov žegen (1800). <https://www.knjiznica-ravne.si/domoznanstvo/osebne-zapuscine>

Küzmič, Š. (1771). *Nouvi zákon ali Testamentom goszpodna nasega Jezusa Krisztusa.* <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-XCQQK3GZ>

Literatura

Franks, S. (1998). *Clitics in Slavic*. Paper presented at the Comparative Slavic Morphosyntax Workshop, Bloomington, Indiana University.

Jelovšek, A. (2024). Stava naslonk v slovenskem knjižnem jeziku 16. stoletja. V M. Šekli (ur.), 2. *Toporišičev dan: besedni red v slovenskem jeziku: znanstveni simpozij: povzetki prispevkov / Brežice in Dobova, 11. oktober 2024* (str. 34–37). Založba Univerze.

Murko, M. (1891). Enklitike v slovenščini. Oblikoslovje in skladnja. V A. Bartel (ur.), *Letopis Matice Slovenske za leto 1891* (str. 1–65). Matica Slovenska.

Murko, M. (1892). Enklitike v slovenščini. II. del: Skladnja. V A. Bartel (ur.), *Letopis Matice Slovenske za leto 1892* (str. 51–86). Matica Slovenska.

Smole, V. (2004). *Narečne skupine – pregled. Del vsebine za predmet ZSD II* [Interno gradivo za študente].

Toporišič, J. (2000). *Slovenska slovnica*. Obzorja.

Zuljan Kumar, D. (2019). Word order in Slovene dialectal discourse. *Slovenski jezik – Slovene Linguistic Studies*, 12, 53–74. <https://doi.org/10.3986/sjls.12.1.04>

Zuljan Kumar, D. (2022). *Skladnja nadiškega in briškega narečja*. Založba ZRC, ZRC SAZU. <https://doi.org/10.3986/9789610506195>

Вайан, А. (2007). *Руководство по старославянскому языку*. ЛКИ.

[Vajan, A. (2007). *Rukovodstvo po staroslavjanskemu jazyku*. LKI.]

Громова, М. М. (2023). Кластеризуемые клитики в словенских диалектах: архаизмы и инновации. V Л. А. Авакова (ur.), *Славянский*

мир: общность и многообразие. Материалы конференции молодых ученых в рамках Дней славянской письменности и культуры. 23–24 мая 2023 г. (str. 201–205). Институт славяноведения РАН. <http://dx.doi.org/10.31168/2619-0869.2023.2.12>

[Gromova, M. M. (2023). Klasterizujemje klitiki v slovenskih dialektah: arhaizmy i innovacii. V L. A. Avakova (ur.), *Slavjanskij mir: obščnost' i mnogoobrazije. Materialy konferencii molodyh učonyh v ramkah Dnej slavjanskoj pis'mennosti i kul'tury. 23–24 maja 2023 g.* (str. 201–205). Institut slavjanovedenija RAN. <http://dx.doi.org/10.31168/2619-0869.2023.2.12>]

Зализняк, А. А. (2008). *Древнерусские энклитики. Языки славянских культур.*
[Zaliznjak, A. A. (2008). *Drevnerusskije ènklitiki. Jazyki slavjanskih kul'tur.*]